

*Золотарьова Д. М.,
асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦІАЛЬНІ ЗЕМЕЛЬНІ ОBOB'ЯЗКИ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ПРОВОДЯТЬ РОЗВІДУВАЛЬНІ РОБОТИ

Виникнення правовідносин щодо користування земельними ділянками для проведення розвідувальних робіт породжує в учасників таких правовідносин суб'єктивні права та обов'язки. Саме вони складають зміст конкретного правовідношення, який прийнято вважати одним із основних його елементів. Оскільки користування тимчасово зайнятими земельними ділянками пов'язане з використанням спеціалізованою організацією земель та надр, юридичний зміст правовідносин, які у зв'язку з цим формуються, включає до свого складу права та обов'язки особи, передбачені земельним законодавством та законодавством про надра.

Виходячи з аналізу обов'язків землекористувачів, які проводять розвідувальні роботи на тимчасово зайнятих земельних ділянках, слід зазначити, що у складі обов'язків щодо використання відповідних земельних ділянок можна виокремлювати декілька рівнів: а) загальні обов'язки землекористувача, передбачені ЗК України (ст. 95) та іншими земельно-правовими актами; б) спеціальні обов'язки, визначені ст. 97 ЗК України; в) обов'язки, встановлені угодою між власником земельної ділянки або землекористувачем та особою, яка проводить розвідувальні роботи.

Нарешті, не виключається встановлення, наприклад, обов'язків за рішенням суду, як це випливає зі змісту ст. 97 ЗК України. Так, рішення судів можуть бути спрямовані на встановлення додаткових обов'язків землекористувачів, крім тих, які визначені в нормативно-правових актах чи угодах. Наприклад, у випадку нанесення шкоди іншим суб'єктам земельних правовідносин суд може своїм рішенням покласти на користувача земельної ділянки обов'язок

¹ URL: <https://www.facebook.com/CoalitionAgainstMoratorium/>; URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/19/650542/>

відшкодувати завдані збитки. Рішення судів можуть бути спрямовані також на зміну обов'язків землекористувачів, наприклад, шляхом зміни умов угоди між власником земельної ділянки чи землекористувачем та особою, яка проводить розвідувальні роботи. Окрім того, за своїм юридичним значенням судові рішення можуть іноді підтверджувати обов'язки землекористувачів, які виникають на підставі угоди.

Ст. 97 ЗК України на підприємства, установи та організації, які проводять розвідувальні роботи, покладає обов'язок відшкодувати власникам землі або землекористувачам усі збитки, в тому числі неодержані доходи, а також за свій рахунок приводити тимчасово займані земельні ділянки у попередній стан.

Зі змісту наведеної норми також випливає, що з урахуванням тимчасового характеру використання земельних ділянок тимчасово зайняті земельні ділянки мають бути повернені у належному стані по закінченню терміну користування. Порухення строків повернення тимчасово займаних земель згідно зі ст. 211 ЗК України тягне для осіб, які проводять розвідувальні роботи, негативні наслідки, наприклад, у вигляді притягнення до адміністративної відповідальності.

Окремої уваги заслуговує спеціальний обов'язок суб'єктів, що проводять розвідувальні роботи, щодо відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Як відомо, використання чужих земельних ділянок для проведення розвідувальних робіт здійснюється без викупу (вилучення) земельних ділянок та без зміни їх цільового призначення. Це означає, що не виключається можливість, коли тимчасово зайняті угіддя (рілля, багаторічні насадження, перелogi, сінокоси та пасовища), лісові землі та чагарники використовуються для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом. У цих випадках названі сільськогосподарські угіддя, лісові землі та чагарники тимчасово не виконують роль основного засобу виробництва в сільському або лісовому господарстві. При цьому проведення розвідувальних робіт в межах даних земель часто супроводжується порушенням поверхневого (родючого) шару ґрунту, рельєфу земельних ділянок, призводить до порушення якісного стану сільськогосподарських чи лісогосподарських угідь. Викладене актуалізує проблему відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Згідно зі ст. 207 ЗК України, втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва включають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, а також втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель.

Відшкодуванню підлягають втрати сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів, пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві внаслідок вилучення (викупу) їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом, а також внаслідок використання для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища.

Новелою ст. 207 ЗК України є нова умова для відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, яка була внесена Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтогазовій галузі» № 2314-VIII від 01.03.2018 р. Йдеться про відшкодування втрат сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів, пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві внаслідок їхнього використання для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища. У Законі України «Про нафту і газ» об'єктами нафтогазовидобування виступають об'єкти, призначені для геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки та видобування вуглеводнів.

Таким чином, паралельно із законодавчим закріпленням додаткової підстави відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, було б доцільним на законодавчому рівні у ст. 97 ЗК України встановити обов'язок осіб, які в межах земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення тимчасово проводять розвідувальні роботи, відшкодувати втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

УДК 346.2:338.1-029:3(477):005.745(082)

*Рекомендовано до друку вченою радою юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 3 від 24 жовтня 2019 р.)*

Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Наук. ред. А. Г. Бобкова, А. М. Захарченко. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. 254 с.

ISBN 978-617-7295-21-0

У збірнику представлені матеріали доповідей і повідомлень учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи», присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Розглядаються загальні питання правового забезпечення соціально-економічного зростання; пропонуються напрями оновлення господарського та господарсько-процесуального законодавства, удосконалення правового забезпечення розвитку земельних, аграрних, екологічних та природоресурсних відносин; сучасні методики викладання окремих юридичних дисциплін соціально-економічного спрямування.

Збірник розрахований на наукових, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, докторантів і аспірантів, юристів-практиків.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ в матеріалах доповідей і повідомлень несуть автори.

УДК 346.2:338.1-029:3(477):005.745(082)

ISBN 978-617-7295-21-0

© Колектив авторів, 2019
© Донецький національний університет
імені Василя Стуса, 2019